

INZICHT IN INKOMSTEN

EEN SPECIFIEKER BEELD VAN
GEVOLGEN VAN CORONA OP
NEDERLANDSE
KUNSTPROFESSIONALS

Bockmanstichting
Kenniscentrum voor kunst,
cultuur en beleid

INZICHT IN INKOMSTEN

EEN SPECIFIEKER BEELD VAN GEVOLGEN VAN
CORONA OP NEDERLANDSE KUNSTPROFESSIONALS

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	4
Inkomsten	6
Zelfstandigen	10
Gederfde inkomsten	11
Onderlinge afhankelijkheid	13
Representativiteit	15
Conclusie	16
Literatuur	17

In 2020 is door veel partijen hard gewerkt om de schade die binnen de culturele en creatieve sector ontstond door de coronamaatregelen waar mogelijk te beperken. In *Ongelijk getroffen, ongelijk gesteund* kwam al naar voren dat de effecten en de steun niet voor alle delen van de sector gelijk waren. Een van de conclusies was dat er op de inzet van zzp'ers relatief veel bezuinigd is. In deze rapportage bekijken we de resultaten van een enquête die de Creatieve Coalitie verspreidde onder werkenden in de sector. Aan de hand van de resultaten kijken we onder andere naar de ontwikkeling van inkomsten tussen 2019 en 2020 waarbij de inkomsten zijn verdeeld over verschillende inkomstengroepen.

4 → Binnen welke beroepsgroep in de creatieve en culturele sector voer je je hoofdactiviteit uit?

Meerdere antwoorden mogelijk

A Theater

B Dans

C Muziek

D Beeldende kunst

E Creatief zakelijke dienstverlening

F Audio Visueel

G Media en geschriften

H Ondersteunende diensten

I Anders, namelijk...

Oké ✓

INZICHT IN INKOMSTEN

De online enquête die de Creatieve Coalitie verspreidde, diende om de effecten in beeld te krijgen van de avondlockdown die inging op 28 november 2021.¹ De enquête werd tussen 29 november 2021 en 11 januari 2022 door 1.081 mensen ingevuld, van wie bijna zeventig procent volledig werkzaam is als zzp'er. De opgehaalde resultaten beslaan daarmee ook een deel van de periode waarin de culturele sector geheel op slot ging, startend op 19 december 2021. Binnen de vragenlijst werd onder andere een vergelijking getrokken tussen inkomsten in 2019 en 2020. De uitkomsten bieden interessante aanknopingspunten om een specifiek beeld te krijgen van de effecten van corona op werkenden in de sector, en zzp'ers in het bijzonder. Dit is waardevol omdat hiervoor tot nog toe voornamelijk informatie beschikbaar was vanuit organisaties of op het niveau van gemiddelden van beroepsgroepen. De Boekmanstichting is gevraagd om de gegevens die deze respondenten invulden te analyseren.

In dit rapport analyseren we de data die is opgehaald met de enquête. Daarbij beginnen we met de ontwikkeling van inkomsten van de totale groep respondenten

om vervolgens stil te staan bij de zelfstandigen binnen deze groep. Voor het vierde kwartaal van 2021 is bovendien gevraagd wat de gedeelde inkomsten zijn door geannuleerde opdrachten. Hierbij kijken we ook naar de mate waarin deze geannuleerde opdrachten gecompenseerd werden door werk- en opdrachtgevers. In de open vragen binnen de enquête kwamen enkele opvallende punten naar boven die aan bod komen voordat we de representativiteit van de enquête nader toelichten. Rondom deze representativiteit is het van belang op te merken dat de resultaten in deze rapportage als indicatief beschouwd moeten worden. Ten opzichte van de samenstelling van de culturele en creatieve sector zijn vooral professionals uit de muziek en het theater binnen de respondenten oververtegenwoordigd, mensen met beeldende beroepen reageerden relatief wat minder en ontwerpende beroepen zijn vrijwel afwezig. Het lijkt er dan ook op dat degenen die het zwaarst getroffen zijn door de maatregelen om de verspreiding van het virus tegen te gaan, het sterkst gemotiveerd waren om de enquête in te vullen. Toch schetsen de uitkomsten een waardevol beeld.

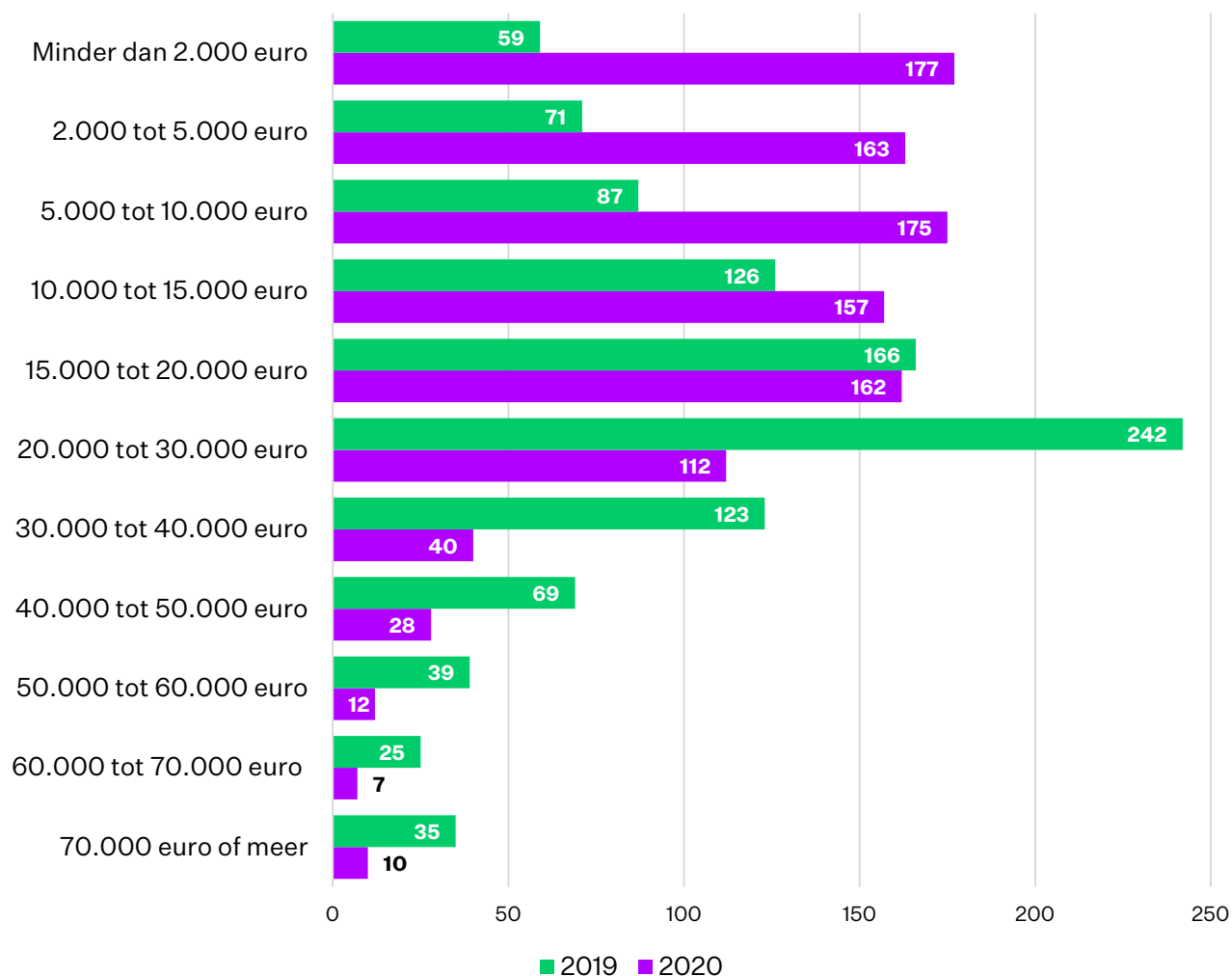
¹ In de Creatieve Coalitie verenigen zich 44 belangenorganisaties uit de culturele en creatieve sector.

INZICHT IN INKOMSTEN

INKOMSTEN

Voor een grote groep van de respondenten is het inkomen in 2020 gedaald ten opzichte van 2019. Daarbij kijken we naar verschillende inkomstengroepen waarbij vooral een sterke daling is te zien in het aantal personen dat uit de hoofdactiviteit jaarlijks tussen de twintig- en dertigduizend euro inkomsten ophaalt en de groep waarbij dit tussen de dertig- en veertigduizend euro is (figuur 1). Ter vergelijking: de totale beroepsbevolking van kunstenaars verdient al jaren rond de dertigduizend euro bruto per jaar (mediaan) (CBS 2021a).

Figuur 1 – Inkomsten uit hoofdactiviteit per inkomenscategorie in 2019 en 2020 (aantal respondenten)

INZICHT IN INKOMSTEN

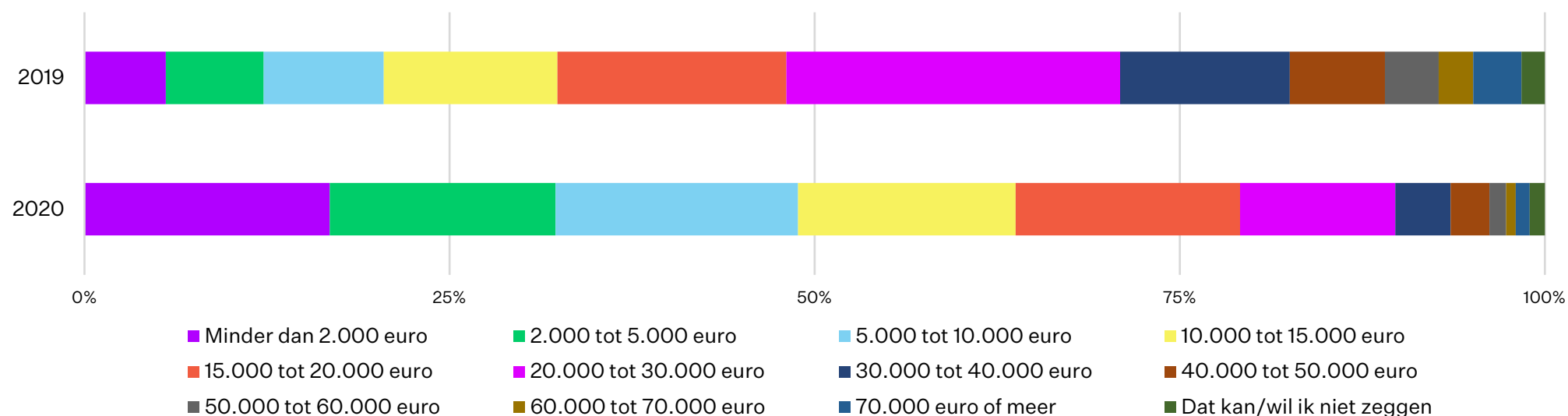
De inkomsten van zo'n vijftig procent van de respondenten voor hun hoofdactiviteit lagen in 2019 tussen de tien- en dertigduizend euro, twintig procent zat hieronder en zo'n dertig procent verdiende meer.² In 2020 is dit beeld verschoven. Nu zit ongeveer 41 procent tussen de tien- en dertigduizend euro, maar zit bijna vijftig procent onder deze inkomsten en maar een kleine elf procent erboven. In 2020 is de groep werkenden die

in 2019 een substantieel inkomen haalde uit hun hoofdactiviteit in de culturele sector dan ook sterk afgenomen (figuur 2).

Kijkend naar de verschillende disciplines in de respons, dan gaan de muzikanten er in inkomsten relatief het sterkst op achteruit (figuur 3). Hun aandeel in de lagere inkomensgroepen is in 2020 gegroeid ten opzichte van 2019. Voor de werkenden in theater is dit in mindere mate

het geval. Degenen die audiovisueel als hoofdactiviteit hebben lijken relatief minder sterk geraakt; hoewel ook hier de inkomsten teruglopen blijven er van hen meer hangen in de hogere inkomensgroepen dan van hun collega's in andere deelsectoren.

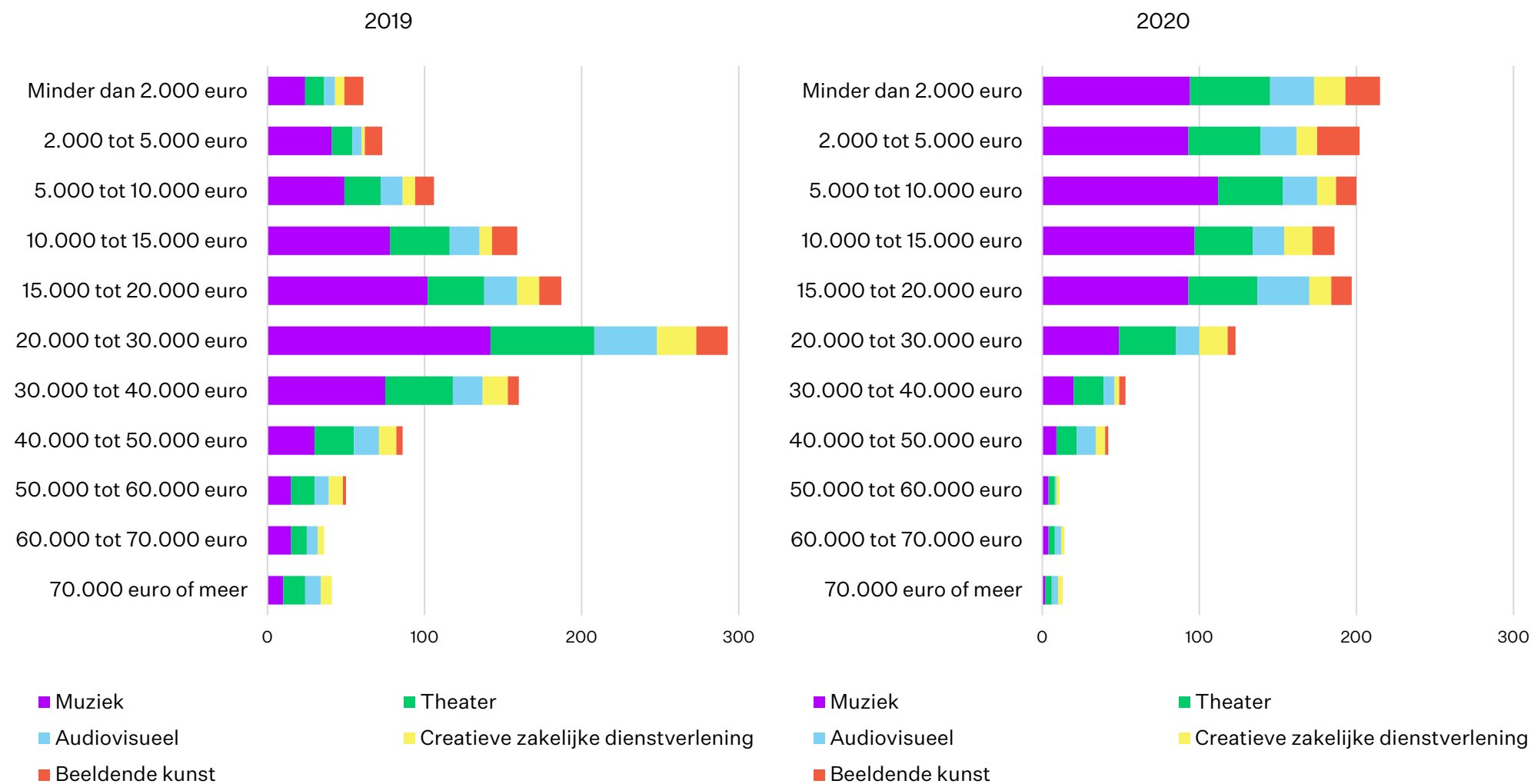
Figuur 2 – Inkomsten uit hoofdactiviteit per inkomenscategorie in 2019 en 2020 (% van de respondenten)

² Hoofdactiviteit(en) zijn activiteiten die direct gerelateerd zijn aan het kunstzinnige vak dat de respondent uitoefent.

INZICHT IN INKOMSTEN

Figuur 3 – Inkomsten uit hoofdactiviteit per inkomenscategorie en per discipline in 2019 en 2020 (aantal respondenten)

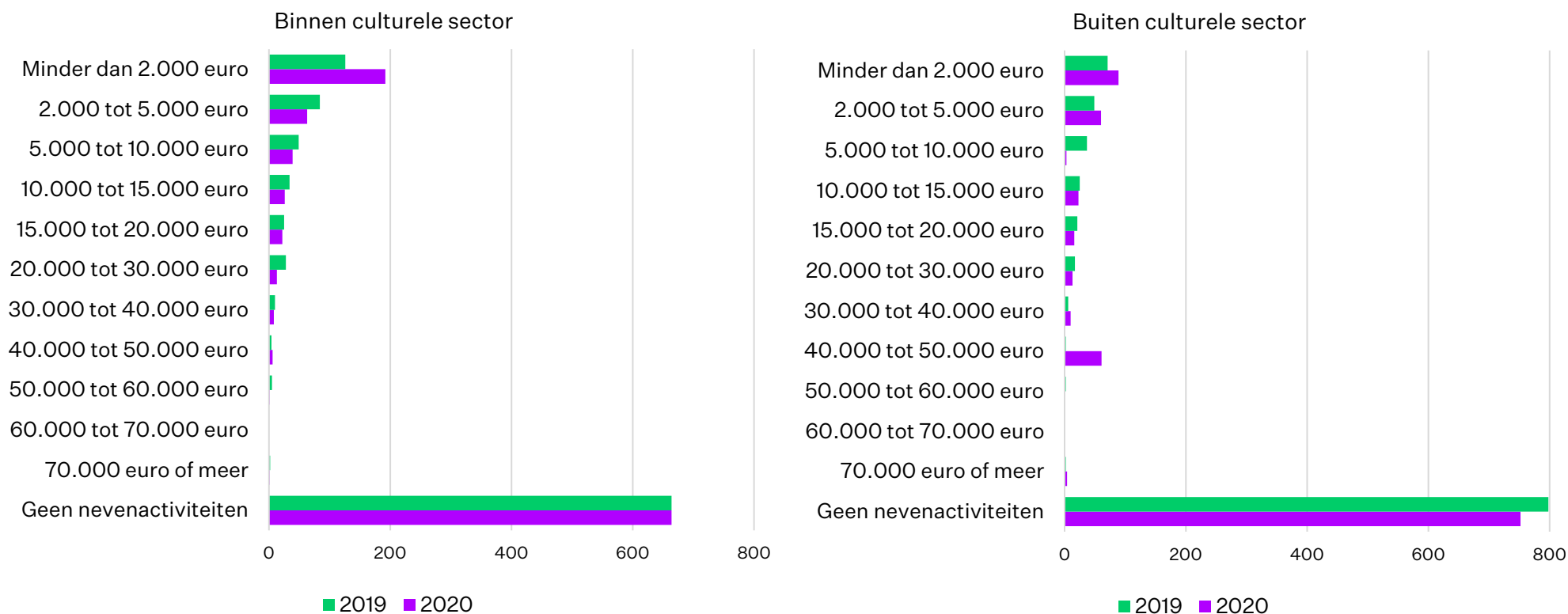
INZICHT IN INKOMSTEN

Het grootste deel van de respondenten heeft geen inkomsten uit nevenactiviteiten (figuur 4).³ Bij diegenen die deze wel hebben, zijn de neveninkomsten binnen de culturele sector in

2020 gedaald ten opzichte van 2019. Buiten de culturele sector zijn de inkomsten uit nevenactiviteiten toegenomen, maar de

omvang van de groep waarvoor dit geldt, is beperkt.

Figuur 4 – Inkomsten uit nevenactiviteiten binnen en buiten de culturele sector per inkomenscategorie in 2019 en 2020 (aantal respondenten)

³ Nevenactiviteiten zijn binnen de enquête omschreven als werkzaamheden, anders dan de hoofdactiviteit.

INZICHT IN INKOMSTEN

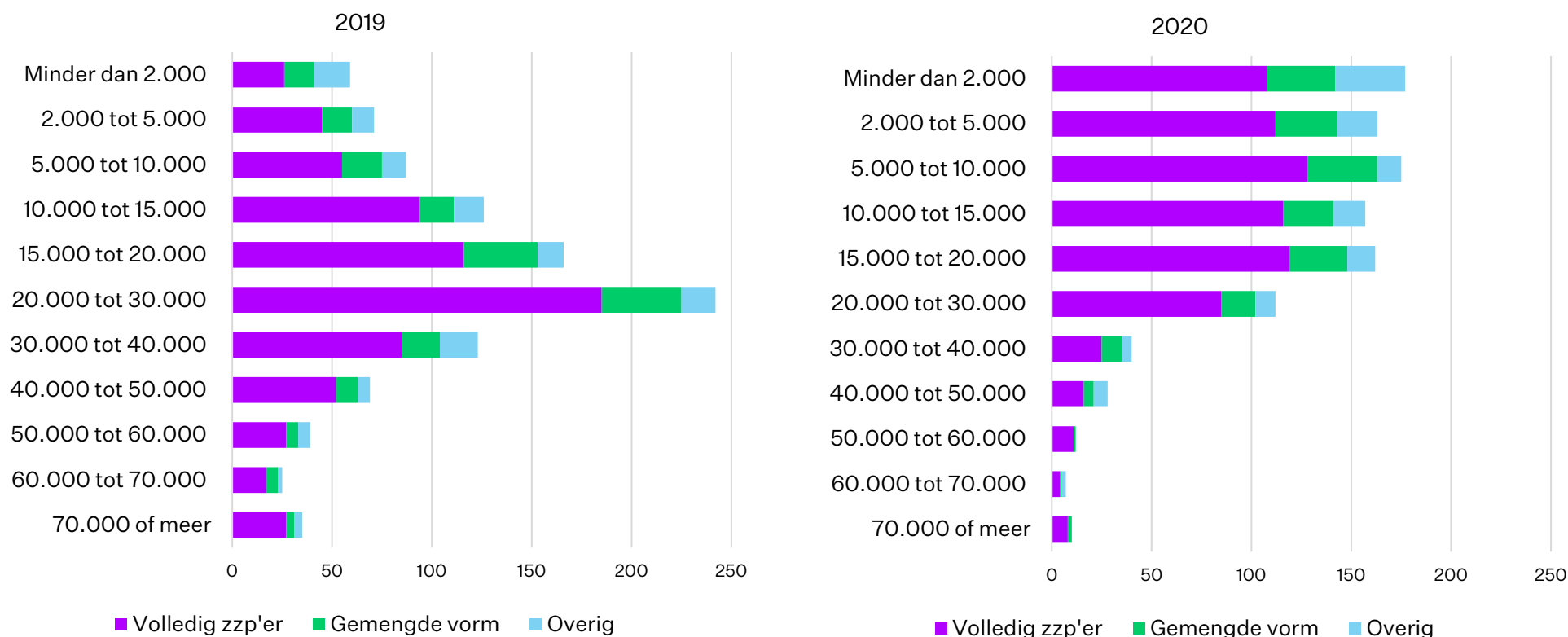
ZELFSTANDIGEN

Van de respondenten is een kleine 70 procent volledig werkzaam als zzp'er. Tellen we daar degenen bij op die een zzp-praktijk

combineren met een baan in loondienst, dan verricht 88 procent van de respondenten werkzaamheden als zzp'er. Dat zzp'ers tijdens de coronapandemie wat betreft inkomsten uit de sector zwaarder getroffen

leken te worden dan werkenden in loondienst, kwam al naar voren in eerder onderzoek dat de Boekmanstichting uitvoerde in samenwerking met SiRM en Significant/APE. Daarin was onder andere te

Figuur 5 – Inkomsten uit hoofdvactiviteit per inkomenscategorie en naar type werkende in 2019 en 2020 (aantal respondenten)

INZICHT IN INKOMSTEN

zien dat organisaties in niet- of minder gesubsidieerde delen van de sector relatief zwaarder bezuinigden op de inzet van zzp'ers. Dit gold over de hele linie ook voor grotere organisaties (Goudriaan et al. 2021). In de omzetcijfers die het CBS sinds de coronapandemie publiceert, is te zien dat ruim 65 procent van de zzp'ers in de culturele en creatieve sector in 2020 een omzetsdaling had van gemiddeld ruim 50 procent. In de deelsector Kunsten en erfgoed ligt het aandeel zzp'ers met een omzetsdaling zelfs hoger (69,9 procent), net als de gemiddelde hoogte van deze daling (53,9 procent) (CBS 2021b). Bij de respondenten van de enquête is te zien dat de daling van de inkomsten bij de zzp'ers sneller terugliep dan bij degenen met een gemengde of overige beroepspraktijk; het aandeel zzp'ers in de lagere inkomensgroepen is in 2020 toegenomen ten opzichte van 2019 (figuur 5).

GEDERFDE INKOMSTEN

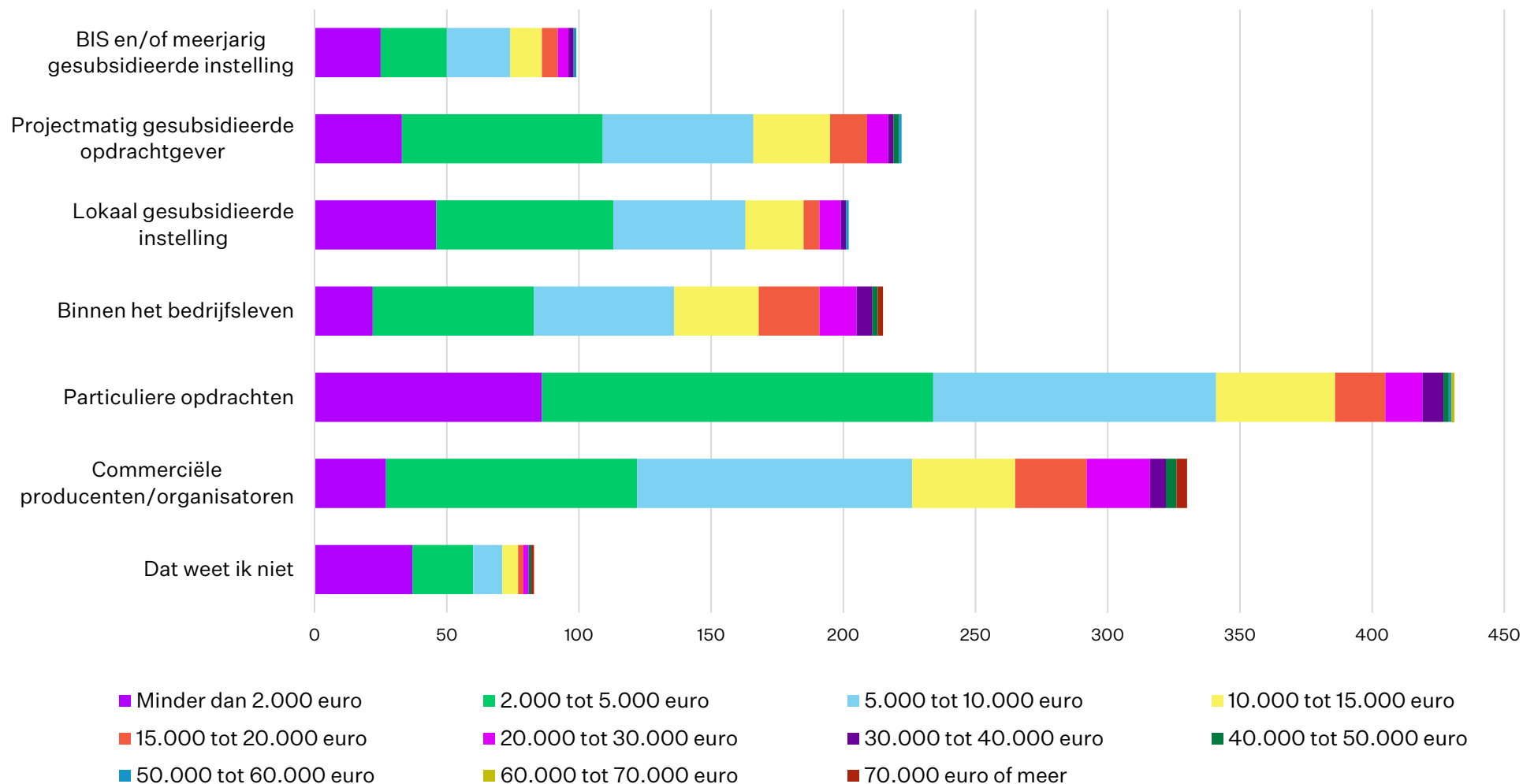
Over 2021 zijn in de enquête alleen gegevens uitgevraagd over het laatste kwartaal van het jaar (figuur 6). Hierin geven de werkenden in de culturele sector aan hoeveel inkomsten zij in dit kwartaal misliepen door annuleringen.

Bovendien is hierbij aangegeven bij welk soort opdrachtgever deze inkomsten waren gepland. Daarbij wordt duidelijk dat het grootste deel van de misgelopen inkomsten buiten het gesubsidieerde deel van de sector ligt. Dat hoeft overigens niet te betekenen dat er bij gesubsidieerde organisaties minder opdrachten zijn geannuleerd. Het is aannemelijker dat hier minder opdrachten liggen en dat er wellicht ook opdrachten zijn doorgeschoven.

De omvang van de gederfde inkomsten blijft grotendeels onder de tienduizend euro. Terugdenkend aan de omzetcijfers over 2020 die het CBS publiceerde, is dit echter voor veel zelfstandigen een groot deel van de jaaromzet. Ook de inkomsten van de respondenten binnen deze enquête kwamen bij bijna vijftig procent niet boven die tienduizend euro uit voor het gehele jaar 2020. De gederfde inkomsten in het vierde kwartaal van 2021 zijn in die zin dan ook substantieel te noemen.

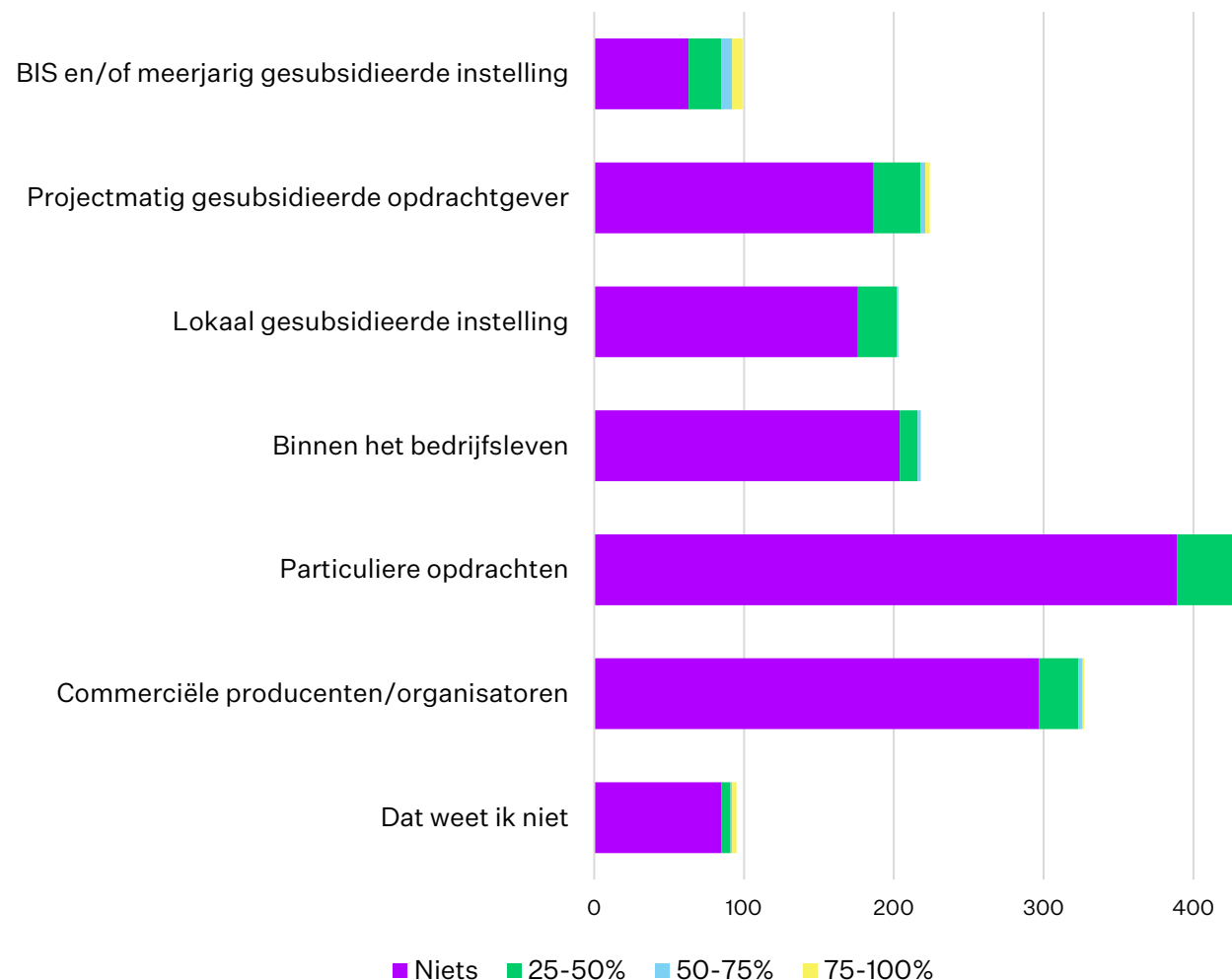
INZICHT IN INKOMSTEN

Figuur 6 – Gederfde inkomsten door annulering in het vierde kwartaal van 2021 (aantal respondenten)

INZICHT IN INKOMSTEN

Figuur 7 – Compensatie door opdracht- of werkgever (aantal respondenten)

Op de vraag welk deel van de gederfde inkomsten in het vierde kwartaal van 2021 werd gecompenseerd, antwoordt het overgrote deel van de respondenten: niets. Van de verschillende soorten opdrachtgevers compenseren de instellingen die via de BIS of rijkscultuurfondsen meerjarig worden gesubsidieerd relatief het meest. Bij de commerciële opdrachtgevers is de compensatie zeer beperkt (figuur 7).

ONDERLINGE AFHANKELIJKHEID

In de *Monitor Creatieve Industrie 2021* wordt stilgestaan bij de omzetsdaling tijdens corona bij bedrijven in creatieve diensten, kunst en amusement. Hierbij wordt opgemerkt dat het grootste deel van de terugval in omzet wordt veroorzaakt door vraaguitval van collega's (Rutten et al. 2022). Met een gemiddelde bedrijfsomvang van 1,8 baan is het waarschijnlijk dat hierbij ook veel zelfstandigen worden geraakt. Daarbij is het opvallend dat in de *Monitor kunstenaars en andere werkenden met een creatief beroep* duidelijk wordt dat kunstenaars die werken als zelfstandige bovengemiddeld vaak samenwerken met andere zelfstandigen uit hun eigen netwerk (CBS 2021a). In welke mate tussen zzp'ers onderling afspraken

INZICHT IN INKOMSTEN

worden gemaakt bij annulering is onduidelijk.

Antwoorden op open vragen uit de enquête tonen wel hoe door onderlinge afhankelijkheid het wegvallen en doorschuiven van aanbod de werking van ketens verstoort.

“De onderlinge verhoudingen tussen artiest/manager/band/technici zijn prima, maar we hebben het gevoel in hetzelfde schuitje te zitten, dus om als band om geld te gaan vragen bij de artiest is niet opportuun, en in ieder geval niet aardig.”

“Bij annuleringen krijg ik niks doorbetaald, en ik verlies alle inkomsten uit de rechten en grootrechten van de tournee.”

“Het is bijkans onmogelijk om in de filmbranche subsidie- en projectaanvragen te plannen door de onzekerheden en te nemen risico's van dien. Tevens geldt dat in het plannen van tentoonstellingen, door corona, de markt op zijn gat ligt, de musea zitten volgepland, en net als in de theaterbranche, kunstenaars met projecten niet of moeilijk kans krijgen

tot expositie wat ten koste gaat van zichtbaarheid, maar ook van het aanvragen tot productiesubsidies.”

“Mijn werk wat nu weer afgezegd wordt heeft vooral met live-optredens te maken. Als die niet doorgaan verlies ik zowel als uitvoerder inkomsten als ook als componist, want geen concerten is geen vraag om nieuwe stukken.”

Deze afhankelijkheid maakt het moeilijk om naast de staande werkzaamheden goed aan te geven wat op de langere termijn daadwerkelijk de gederfde inkomsten zijn.

Bovendien stagneert de aanwas van nieuwe mogelijkheden, zowel voor nieuwe makers als voor nieuwe inkomsten van werkenden die al langer in de sector werkzaam zijn.

Een ander punt is dat mogelijkheden voor werk in het buitenland sterk zijn teruggelopen (tabel 1). Voor de muzieksector werden in de Buitengaats-database van DutchCulture in 2017 tot en met 2019 jaarlijks voor zo'n 930 artiesten activiteiten geregistreerd. In 2020 waren dit er 386, in 2021 414. Ook bij de overige podiumkunsten lopen de aantallen in 2020 en 2021 flink terug. Bij audiovisuele media en beeldende kunsten is dit overigens in mindere mate het geval (DutchCulture zij).

Tabel 1 - Aantal makers waarvoor internationale activiteiten zijn geregistreerd binnen de Buitengaats-database

	2017	2018	2019	2020	2021
Muziek	923	929	931	386	414
Podiumkunsten	363	318	359	174	214
Audiovisuele media	574	518	560	401	403
Beeldende kunst	876	870	1.113	523	706

Bron: DutchCulture

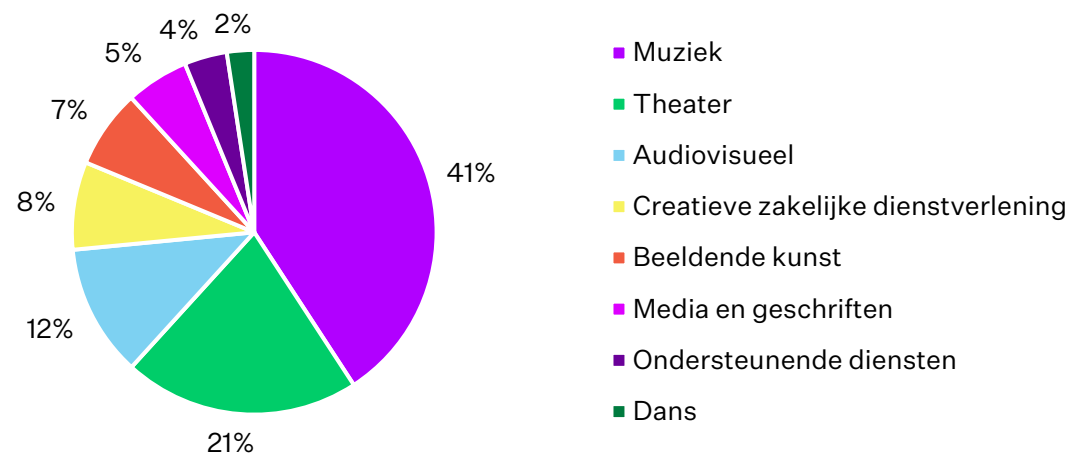
INZICHT IN INKOMSTEN

REPRESENTATIVITEIT

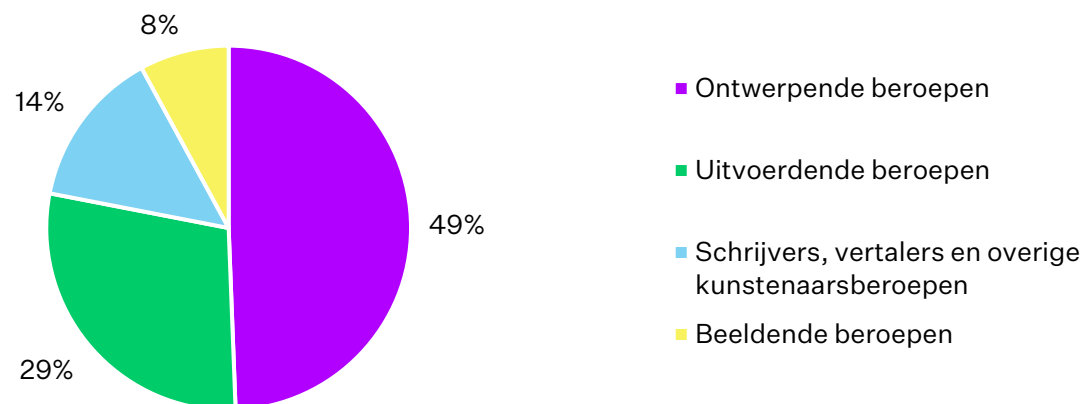
De moeilijkheid met enquêtes die open worden verspreid is onder meer dat deze niet noodzakelijkerwijs tot een representatieve steekproef leiden. Deze enquête is verspreid via social media en nieuwsbrieven van leden van de Creatieve Coalitie. Het blijft dan ook de vraag in welke mate de respons representatief is voor de totale populatie die we in beeld proberen te brengen. Daarom kijken we eerst hoe de respons (figuur 8) zich verhoudt tot wat we weten over de totale groep werkenden in de culturele en creatieve sector.

Ontwerpende beroepen zijn in de respons bijna geheel afwezig, terwijl deze landelijk bijna de helft van de totale beroepsbevolking kunstenaars vormen in de periode 2017/2019, volgens de *Monitor kunstenaars en andere werkenden met een creatief beroep* (figuur 9). De samenstelling van de creatieve beroepsbevolking die wordt gebruikt in deze monitor kent een andere indeling dan de indeling van beroepen in de enquête. Het is echter wel de meest relevant bron om de respons aan te toetsen.

Figuur 8 – Samenstelling respons

Figuur 9 – Samenstelling beroepsbevolking kunstenaars (gemiddelde 2017/2019)

INZICHT IN INKOMSTEN

In de monitor vormen buiten de ontwerpende beroepen de uitvoerende beroepen met 29 procent de grootste groep (CBS 2021a).⁴ In de samenstelling van de respons vormen de uitvoerende beroepen de meerderheid, waarbij vooral de muziek- en theatersector oververtegenwoordigd zijn. Dit zijn tegelijkertijd twee deelsectoren waar veel werk is weggevallen door een sterke daling in voorstellingen in 2020 ten opzichte van 2019 (Haeren et al. 2022). Met name de beeldende beroepen zijn ondervertegenwoordigd.

Zoals eerder aangegeven werkt bijna zeventig procent van de respondenten volledig als zzp'er en komt het totaal van de respondenten dat werkzaamheden verricht als zzp'er op 88 procent. Dit is hoger dan het aantal zzp'ers in de sector dat wordt genoemd in de *Monitor Creatieve Industrie* (46 procent). In de meest recente editie van de *Monitor Creatieve Industrie* wordt benadrukt dat het aandeel zelfstandigen in de deelsector Kunsten en erfgoed het grootst is (Rutten et al. 2022). Het grootste deel van de zzp'ers binnen de enquête werkt binnen deze deelsector. Vooral de podiumkunsten zijn

hierbij sterk vertegenwoordigd. In de afbakening sluit de selectie daarmee beter aan bij de cijfers die Eurostat publiceert over het aantal personen dat werkzaam is als beeldende en uitvoerende kunstenaars, auteurs, journalisten en taalkundigen (Eurostat 2021). In de database van Eurostat staat dat 63 procent van deze personen in 2020 werkzaam was als zzp'er. Ook in vergelijking met deze statistieken is het aandeel zzp'ers binnen de enquête hoog. Concluderend blijkt dan ook dat de resultaten uit de enquête als indicatief moeten worden beschouwd en voornamelijk relevante inzichten bieden voor zzp'ers die actief zijn in muziek en theater.

CONCLUSIE

2020 was voor velen in de culturele en creatieve sector een moeilijk jaar. Uit cijfers van het CBS was al duidelijk dat de omzet voor veel zzp'ers in 2020 sterk was teruggelopen ten opzichte van 2019. De resultaten van de enquête geven een aanvulling op dit beeld. De gegevens maken

duidelijk hoe de daling in inkomsten in 2020 zich verdeelt over verschillende inkomensgroepen. Daarbij is te zien dat ruim de helft van de respondenten in 2019 jaarlijks meer dan twintigduizend euro verdient, waar dit in 2020 nog maar zo'n twintig procent is. Het aantal respondenten is binnen alle inkomstengroepen boven de twintigduizend euro minstens gehalveerd. Bij vervolgonderzoek zou het goed zijn om uitgebreider te kijken naar welk deel van de zzp'ers in de culturele en creatieve sector door een vergelijkbare teruggang in inkomsten met het gezinsinkomen onder de armoedegrens is gevallen.⁵

Daarnaast valt op dat de opdrachten die zijn geannuleerd in het vierde kwartaal van 2021 voor een groot deel buiten het gesubsidieerde deel van de sector liggen. Bovendien wordt slechts een klein deel hiervan gecompenseerd. De redenen hiervoor zijn vanuit de gegevens niet te geven. Voor het op peil houden van inkomsten van zzp'ers middels een *trickle down effect* blijkt hierdoor echter breder gekeken te moeten worden dan gesubsidieerde organisaties.

4 Uitvoerende beroepen bestaan binnen de *Monitor kunstenaars en andere werkenden met een creatief beroep* uit Musici, zangers en componisten, Dansers en choreografen, Regisseurs en producenten voor film en theater e.d. en Acteurs.

5 Daarbij moet ook rekening worden gehouden met wegvallende inkomsten uit auteursrechten, waarover meerdere respondenten aangeven zich voor de komende jaren grote zorgen te maken.

INZICHT IN INKOMSTEN

Een laatste complicatie die ook al in de *Monitor Creatieve Industrie* werd opgemerkt, is de onderlinge levering van diensten binnen de sector. Omdat veel werk komt via collega's binnen de sector, heeft het wegvallen hiervan relatief grote gevolgen.

Het is aan de hand van deze gegevens niet te zeggen wat de consequenties zijn voor de werkenden in de sector als geheel. Het is daarom waardevol om te zoeken naar een breder beeld van de sector omdat te verwachten valt dat verschillende delen van de sector op een verschillende manier getroffen zijn. Bovendien is het van belang om te zien of het geschetste beeld zich voortzet in 2021. Dit zal uit toekomstig onderzoek moeten blijken.

LITERATUUR

CBS (2021a) '[Monitor kunstenaars en andere werkenden met een creatief beroep](#)'. Op: [www.cbs.nl](#), 6 oktober.

CBS (2021b) '[Arbeidsmarkt culturele en creatieve sector 2010-2020Q4](#)' (maatwerktabel). Op: [www.cbs.nl](#), 5 augustus.

DutchCulture (z.j.) '[Database](#)'. Op: [www.dutchculture.nl](#), laatst geraadpleegd op 8 februari 2022.

Eurostat (2021) '[Persons working as creative and performing artists, authors, journalists and linguists by individual and employment characteristics](#)'. Op: [ec.europa.eu](#), 25 juni.

Goudriaan, R. (et al.) (2021) [Ongelijk getroffen, ongelijk gesteund. Effecten van de coronacrisis in de culture sector](#). Amsterdam: Boekmanstichting, SiRM en Significant APE.

Haeren, M. van en J. Michael (2022) '[Domein Podiumkunsten](#)'. Op: [www.cultuurmonitor.nl](#), 25 januari.

Rutten, P., W. Manshanden en F. Visser (2022) [Monitor Creatieve Industrie](#). Hilversum: Media Perspectives.

COLOFON

© Amsterdam, 31 maart

Auteur: Rogier Brom

Enquête: Creatieve Coalitie

Beeld omslag: Unmute Us Utrecht (fotografie: Lisa Maatjens)

OVER DE BOEKMANSTICHTING

www.boekman.nl

De Boekmanstichting is het onafhankelijke kenniscentrum voor kunst, cultuur en beleid in Nederland. Zij verzamelt, analyseert en verspreidt data en informatie over de cultuursector en stimuleert en faciliteert het gefundeerde cultuurdebat.

Boekmanstichting
Kenniscentrum voor kunst,
cultuur en beleid

BOEKMANSTICHTING
Kenniscentrum voor kunst,
cultuur en beleid
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
www.boekman.nl

Boekmanstichting
Kenniscentrum voor kunst,
cultuur en beleid